

עליית רבי יהודה הלוי

יחידת הוראה לשבוע העליות

לכיתות ה-ו

מטרת היחידה

לחבר את התלמידים לכמיהה ולכיסופים של היהודים בעבר לעלייה לארץ.

א. שיח מקדים

אפשרות 1

א. התבוננות בתמונות של עלייה לארץ בתקופת ימי הביניים המאוחרות.

נקודות אפשריות לשיח:

- הסיבות לעלייה לארץ
- הקשיים שיכלו להיות לעולים
- המקומות שמהם הגיעו העולים
- דרכי ההגעה של העולים

1. בדיון הזכירו את קשיי המסע האפשריים: סכנות בדרכים, סערות בים, מחלות, שודדים, עזיבת המשפחה, ויתור על מעמד ושלטון בארץ שלא היה בעד היהודים.
2. המסקנה מהדיון: העלייה לארץ הייתה מסע מורכב.

- ב. הצגת תמונות עלייה לארץ בדרכים שונות בעבר: על גבי גמלים, באונייה ובמטוס. ([נספח 1](#))
1. שיחה על התמונות - התלמידים יביעו את דעתם: באיזו תקופה מתוארת העלייה בכל אחת מהתמונות? לפי מה ידעתם?
2. עריכת השוואה בין התמונות ורישום ההבדלים בין העלייה לארץ בעבר לבין העלייה כיום.

אפשרות 2

1. כתבו על הלוח משפטים שמתארים קשיי עלייה:

- * במדבר התנפלו עליו שודדים.
- * הסערה העזה בים כמעט הטביעה את האונייה.
- * המשפחה סירבה שאעזוב אותה.
- * השלטון בארץ גזר גזרות קשות על היהודים.

2. שיח במליאה:

- מה הרעיון המרכזי הבא לידי ביטוי במשפטים?
- מה היו הקשיים של העולים?
- מדוע הם רצו לעלות לארץ?
- מה שכנע אותם לעלות לארץ?

(ניתן להיעזר ב [דף מקורות](#))

ב. גוף השיעור

1. מתן רקע קצר על דמותו של ר' יהודה הלוי.
התלמידים יביעו את דעתם: איזו מהתמונות שב [נספח 1](#), בסוף הקובץ הזה, ממחישות את עלייתו של ר' יהודה הלוי?

2. קריאת הטקסט ([נספח 2](#))

3. משימת כתיבה

- א. כל תלמיד יעתיק למחברתו משפט מהטקסט שריגש אותו וינמק את בחירתו.
- ב. מספר תלמידים יקריאו את מה שכתבו.
- ג. המורה ידגיש את דמותו המיוחדת של ריה"ל.

4. משימות אישיות או בקבוצות (דף העבודה - בהמשך של נספח 1).

- א. למה התגעגע ר' יהודה הלוי? העתיקו מהקטע.
 - ב. במהלך עלייתו לארץ התמודד ר' יהודה הלוי עם קשיים. כתבו שתי דוגמאות הממחישות זאת.
 - ג. לו יכלו אבני הכותל לדבר - מה הן היו מספרות על המפגש של ר' יהודה עמן? כתבו בתוך בועות הדיבור דברים שהוא אמר כשעמד לידן.
 - ד. מה ניתן ללמוד מהטקסט על ר' יהודה הלוי? בתשובתכם תוכלו להתבסס על דברים שאמר, חשב, הרגיש או עשה.
 - ה. לפניכם מגוון רגשות שאותן יכול לחוש עולה חדש:
בלבול, תסכול, געגוע, חשש, התרגשות, בדידות, תקווה, מתח, גאווה וסיפוק.
בחרו שני רגשות וכתבו כיצד הן באו לידי ביטוי בסיפור העלייה של ר' יהודה לארץ.
- י. בקטע יש מילים נרדפות המביעות כיסופים.
 1. הקיפו אותן בעיגול: ערגה, געגוע, הפלגה, כמיהה, סופה.
 2. בחרו שתיים מהמילים ושבצו אותן במשפט.
 - ז. צטטו מתוך הטקסט שני ביטויים שמוכיחים שר' יהודה הלוי נכסף מאוד לעלות לארץ.

5. פעילות בקבוצות

כל קבוצה תקבל מכתב שכתב עולה למשפחתו במהלך העלייה לארץ. ([נספח 3](#))

המשימות לקבוצות:

1. לפניכם מכתב שכתב עולה למשפחתו במהלך העלייה לארץ. משפחתו קיבלה את המכתב בהתרגשות רבה וכתבה לו מכתב תשובה. נסו לדמיין מה הן אמרו לו וכתבו את הדברים בדף המכתב המצורף.
2. נסו להוסיף איור למכתב שכתב העולה למשפחתו. דונו ביניכם וחשבו על איור מתאים. בחרו היכן לציירו על המכתב ובצעו. הציגו במליאה את המכתבים עם האיורים.

6. פעילות אתגר – כתיבת שיר

[בנספח 4](#) מובא שיר כיסופי לארץ ישראל שכתב רבי יהודה הלוי, ולצידו שיר שכתבה ילדה החיה בגולה.

משימת אתגר לתלמידים:

נסו להוסיף בית לשירו של רבי יהודה הלוי, או לחבר שיר המביע כמיהה וגעגועים.

משימת רשות – סיפור עלייה משפחתי

מטרות:

1. חיבור התלמידים לסיפור עלייה משפחתי שהוא חלק מהסיפור של העם היהודי.
2. הבנת משמעות העלייה לארץ, שהיא חלק מהתגשמות חזון הנביאים.

המשימה:

ראיינו בן משפחה שעלה לארץ.

כתבו את תשובותיו והוסיפו אחד מהשלושה:

- תמונת חפץ או סיפור על חפץ שעובר במשפחה מדור לדור
- סיפור קצר על ארץ המוצא של המרואיין
- תמונה מזמן העלייה של בן המשפחה או של המרואיין איתכם כיום.

מצורף דף ([נספח 5](#)) לתיעוד הריאיון

- כדאי לשוחח עם התלמידים על אופן הפנייה למרואיין, עריכת הריאיון, ואמרת התודה.
- אפשר להזמין סבא וסבתא לבוא לספר בכיתה את סיפור העלייה.

ג. סיכום

שיח במליאה

- מה אנחנו יודעים על רבי יהודה הלוי, שלא ידענו קודם?
- מה למדנו על קשיי הקליטה של העולים החדשים?
- מה אנחנו יכולים לעשות כדי להקל על קליטת עולים חדשים?

משימות כתיבה

המטרה: לחבר את התלמידים לחיי העולים החדשים הלכה למעשה (רלוונטיות)

א. כתיבת רשימה – משימה קבוצתית
מהם הדברים שביכולתנו לעשות כדי להקל על ההתאקלמות של העולים החדשים בארץ?
מה המשפחות שלנו יכולות לעשות לקליטת עולים חדשים?

ב. כתיבת מכתב - משימה אישית
כתוב מכתב אישי לעולה חדש הלומד בבית הספר מסור או העבר לו את המכתב.

משימה בשיתוף ההורים

המטרה: להמחיש את העלייה לארץ ממקומות שונים.

1. תלו בכיתה את מפת העולם.
2. חלקו לתלמידים פתקים מעוצבים.
3. בקשו מכל תלמיד לכתוב עם הוריו משפט על עליה לארץ של מישהו מבני המשפחה או השכנים, עם ציון ארץ המוצא.
4. הצמידו את הפתקים לארצות השונות על גבי מפת העולם התלויה בכיתה.
5. הזמינו את התלמידים להתבונן במפה עם הפתקיות קראו איתם את הפתקים השונים עודדו אותם לערוך השוואות ולהסיק מסקנות.

בהצלחה רבה

לאה רבינוביץ ואיידי סנדר

עליית רבי יהודה הלוי

רבי יהודה הלוי ישב בביתו שבספרד הרחוקה ועיניו נעוצות בחלון. השקיעה צבעה את השמים באדום וזהב, והצללים הארוכים של הבתים התארכו על הקרקע. הוא שלף את הקולמוס* וטבל אותו בדיו, וכתב שיר חדש על ירושלים. כל מילה יצאה מלבו, מלאה תשוקה עזה וגעגוע אינסופי לעיר הקדושה. "צִיּוֹן הִלָּא תִשָּׂאֲלִי לְשָׁלוֹם אֲסִירִיךָ?", כתב, ולבו נחמץ. הוא ידע כי עליו להגשים את חלומו ולעלות אל ירושלים העיר הקדושה.

המסע:

רבי יהודה יצא למסע ארוך ומלא קשיים. הוא הפליג בספינה בים סוער וחצה מדבריות צחיחים. בכל שלב בדרך, הוא כתב שירים שתיארו את רגשותיו ואת קושי המסע. כשהגיע לחופי הארץ הקדושה, לבו הלם בהתרגשות. הוא הרגיש שחזר הביתה, אל המקום אליו הוא שייך.

ההגעה לירושלים:

רבי יהודה עמד בשערי ירושלים, עיר הקודש ופסע ברחובות והסמטאות הצרים וכשהגיע לכותל המערבי, עמד מולו נגע באבנים הקדושות ודמיין את בית המקדש העומד בתפארתו, את העשן העולה מן המזבח, ואת ההמון העצום מתפלל. בהתרגשות עצומה התכופף לנשק את עפר הארץ הקדושה ולחש לעצמו, "וְאֵיךְ אֶשְׂכְּחָךְ יְרוּשָׁלַיִם?"

הוא חש את הכאב העמוק של הגלות, את הגעגוע הבוער לבניין בית המקדש. עם תקווה. תקווה לגאולה, תקווה לביאת משיח צדקינו במהרה בימינו.

"שִׁשּׁוֹן וְשִׁמְחָה, וְנֶס יָגוֹן וְאַנְחָה, בְּשׁוּבִי לְיְרוּשָׁלַיִם"

*קולמוס - נוצה המשמשת לכתיבה.

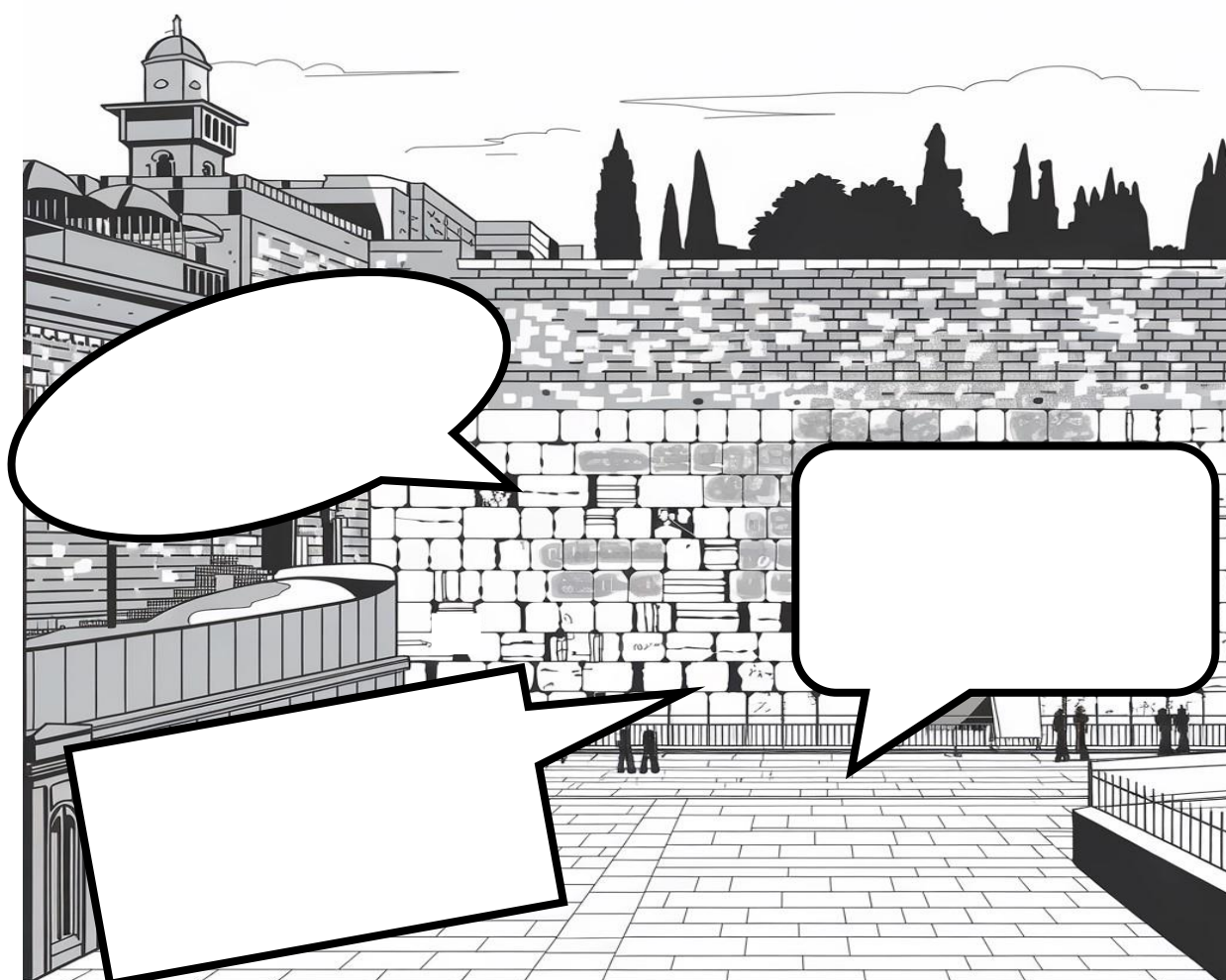
עליית רבי יהודה הלוי

דף לתלמידים

א. למה התגעגע ר' יהודה הלוי?

ב. במהלך עלייתו לארץ התמודד ר' יהודה עם קשיים.
כתבו **שתי** דוגמאות הממחישות זאת.

ג. לו יכלו אבני הכותל לדבר מה הן היו מספרות על המפגש עם ר' יהודה הלוי?
כתבו בתוך בועות הדיבור את דברי האבנים ואת הדברים שאמר ר' יהודה כשעמד לידן.

הפיקוח על הוראת העברית, המחוז החרדי, משרד החינוך

ד. מה ניתן ללמוד על אופיו של ר' יהודה הלוי מהטקסט? בתשובתכם תוכלו להתבסס על הדברים שהוא אמר, חשב, הרגיש או עשה.

ה. לפניכם מגוון רגשות שאותן יכול לחוש עולה חדש: בלבול, תסכול, געגוע, חשש, התרגשות, בדידות, תקווה, מתח, גאווה וסיפוק. בחרו **שני** רגשות וכתבו כיצד הם באו לידי ביטוי בסיפור העלייה של ר' יהודה הלוי לארץ.

- ו. 1. בקטע יש מילים נרדפות המביעות כיסופים. **הקיפו אותן בעיגול**.
ערגה, געגוע, הפלגה, תשוקה, כמיהה, סופה
2. בחרו שתיים מהמילים ושבצו אותן במשפט.

ז. צטטו מתוך הטקסט שני ביטויים שמוכיחים שר' יהודה הלוי נכסף מאוד לעלות לארץ.

ראש חודש מר חשוון

למשפחתי היקרה,

מילים אינן מספיקות כדי לתאר את געגועי העזים אליכם ואת הכמיהה לביתנו החמים. אני כותב לכם ממקום רחוק, מוקף במדבר צחיח ושמשי קופחת. המסע ארוך וקשה, אך בכל צעד שאני עושה אני מרגיש כי אני מתקרב אל מטרה נעלה.

הזיכרונות מהחיים בספרד מלווים אותי, נותנים לי כח ומחממים את ליבי.

הדרך מלאת קשיים, אך למרות הקשיים, אני מוצא נחמה במחשבה על ירושלים. אני מדמיין את חומותיה העתיקות, את רחובותיה הצרים ואת הכותל המערבי הקדוש. בכל צעד שאני צועד, אני מרגיש כי אני מתקרב אל הקדושה, אל המקום אליו שואף כל יהודי.

י' טבת – תענית עשרה בטבת

למשפחתי היקרה,

אני כותב לכם ממעמקי הים, מוקף במים סוערים ושמים אפורים. הספינה מתנדנדת מצד לצד, והרוח העזה מכה בפני. אני נאחז בחוזקה במעקה, מנסה להתעלם מבחילות העולות בגרוני.

המסע בים קשה מנשוא. הגלים מתנפצים בחוזקה על סיפון האוניה, והרוח הקרה חוזרת אל עצמותיי. אך למרות הקשיים, אני מוצא נחמה במחשבה על ירושלים הקדושה. אני מדמיין את חומותיה העתיקות, את רחובותיה הצרים ואת הכותל המערבי הקדוש. בכל רגע של חולשה, אני עוצם את עיני ומדמיין את עצמי עומד מול הכותל, נוגע באבנים הקדושות ומתפלל.

הגעגוע אליכם גדול מנשוא, אך החלום להגיע לארץ ישראל חזק ממנו. אני יודע כי המסע הזה הוא חלק בלתי נפרד מהחלום שלי, ואני מוכן להתמודד עם כל קושי כדי להגיע למטרה.

אני מבטיח לכם כי כשאהיה בירושלים, אכתוב אליכם מכתב ארוך ואספר לכם על כל חוויה.

ראש חודש ניסן

בס"ד

למשפחתי היקרה,

לבסוף, לאחר מסע ארוך ומלא קשיים, הגעתי אל אדמת הקודש!
רגלי דורכות על האדמה המקודשת, וליבי עולה על גדותיו
מהתרגשות. איני יכול לתאר במילים את הרגש העוצמתי שאני חש
ברגע זה.

בשראיתי לראשונה את חומות ירושלים, דמעות שמחות זלגו על
לחי. העיר הקדושה נראתה לי יפה יותר מכל מה שתיארתי לעצמי.
הרחובות הצרים מרוצפים באבנים עתיקות, והבתים העתיקים
מספרים סיפורים של דורות קודמים.

הגעתי אל הכותל המערבי, נישקתי את אבניו הקדושות והתפללתי
מעומק הלב הרגשתי חיבור עמוק אל אבותינו ואבות אבותינו
ואווירה רוחנית ומיוחדת. בכל מקום שאני הולך אני מרגיש את
הקדושה שסופגת את כל האזור.

אני מקווה שגם אתם תזכו לעלות לארץ ישראל, כדי שנוכל לחוות
יחד את קדושת המקום.

7"01

תאריך: _____

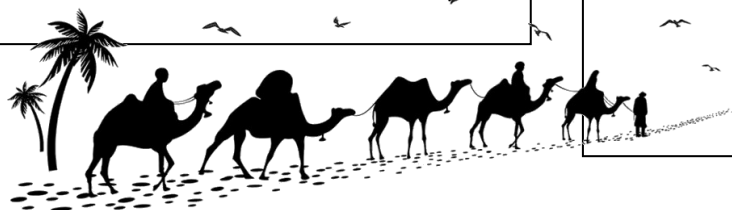
[illegible]

תלמידה בבית ספר בלונדון, קראה את השיר של ר' יהודה הלוי ובעקבותיו כתבה שיר כיסופים לארץ ישראל.

"ירושלים של זהב"

יש לי עיר, רחוקה כל כך,
ירושלים, עיר הקודש.
אני רואה בחלומותיי,
חומותיה העתיקות.
אני רוצה לטייל בשווקים הצבעוניים,
להריח את הבשמים והתבלינים
ולהרגיש את אווירת הקודש.
אני מתגעגעת למקדש,
לבית המקדש הקדוש.
אני חולמת לחזור הביתה,
למקום שבו הלב שלי שמח.

יפה נוף / ר' יהודה הלוי

יִפֶּה נוֹף מְשׁוֹשׁ תִּבְל קִרְיָה לְמֶלֶךְ רָב
לִךְ נִכְסְפָה נַפְשִׁי מִפָּאֲתֵי מַעְרָב

הַמּוֹן רַחֲמֵי נִכְמָר כִּי אֶזְכְּרָה קֶדֶם
כְּבוֹדֶךָ אֲשֶׁר גָּלָה וְנוֹךְ אֲשֶׁר חָרַב

וּמִי יִתְּנֵנִי עַל כַּנְפֵי נְשָׁרִים עַד
אַרְוֶה בְּדַמְעָתִי עֶפְרוֹן וַיִּתְּעָרֵב

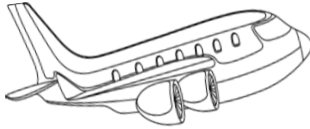
דִּרְשָׁתִּיךָ וְאִם מִלֶּכֶךְ אֵין בְּךָ וְאִם בְּמָקוֹם
צָרִי גִלְעָדֶךָ נָחֵשׁ שָׂרָף וְגַם עֶקְרָב

הֲלֹא אֶת אֲבִיךָ אֶחֱוֹבֵן וְאֶשְׁקֶם
וְטַעַם רִגְבִּיךָ לִפִּי מִדְּבַשׁ יַעֲרָב.

נספח 5

סיפור עלייה משפחתי

בחרתי לראיין את: _____

מקום לידתו: _____

זמן עלייתו: _____

הגיל שלו בזמן העלייה: _____

הסיבה לעלייתו לארץ: _____

הקשיים שהתמודד איתם בארץ: _____

מי עזר לו? _____

סיפור מעניין שקשור לעלייה שלו: _____

לבחירה :

תמונת חפץ שעובר במשפחה מדור לדור.

סיפור קצר על ארץ המוצא של המרואיין.

תמונה מזמן העלייה או של המרואיין.

נספח 1

בדפים הבאים

1

2

3

4

5

6

7

8

